

Østfold neste stopp? - Damsnipe *Tringa stagnatilis*

STEIN ENGBRETSSEN & MAGNE PETERSEN

Engebreetsen, S. & Pettersen, M. 2000. Østfold neste stopp? – Damsnipe *Tringa stagnatilis*. *Natur i Østfold* 19(2): 181-185.

Damsnipe ekspanderer sitt hekkeområde, som nærmest er nord for Svartehavet, og regnes ikke lenger som en raritet i Sverige. I Norge foreligger det pr. dato kun 16 godkjente funn, men fortsetter arten sin ekspansjon vil antall observasjoner raskt øke. Og først må den passere Østfold!

Stein Engebreetsen, Helnevn. 12, 1639 Gamle Fredrikstad, e-post: sten@fredrikstad.kommune.no

Magne Pettersen, J.L. Johannesensgt. 33, 1636 Gamle Fredrikstad, e-post: magne.pettersen@c2i.net

Utbredelse

Damsnipe hekker i et bredt belte nord for Svartehavet og østover. Hovedtrekket mellom hekkeområdene og vinterkvarterene som er i sørlige Afrika, Nildeltaet samt Persiabukta tros foregå på bred front øst for Svartehavet. Arten overvintrer også i India og SØ-Asia (Cramp & Simmons 1983).

Observasjoner av damsnipe i Nord og Vest-Europa har øket kraftig de seneste 20-åra, og ifølge flere publikasjoner har arten også en spredning av hekkeområdet nordvestover. Hekking er påvist i Finland og Sverige hvor 3 unger kom på vingene ved Svartåmynningens naturreservat sommeren 2000. Trolig hekket også arten ved Kvismaren 1992, men ingen unger ble da funnet (Olof Hjelm i brev). I Sverige er det t.o.m. 1997 påvist 229 individer og arten er nå fjernet fra den nasjonale sjeldenhetslisten. I Bohuslän er arten notert ved 3 tilfeller, bl.a. ved Nøddøkilen, Strømstad 10.05.1997 (Per Kalsson i brev).

Forekomst i Norge

Det første norske funnet ble gjort så sent som i 1983 og 16 godkjente funn av enkeltindivider foreligger pr. dato (se tab. 1), 7 vårfunn og 8 høstfunn. Observasjonene føyer seg godt inn i

artens trekketider med flest funn i overgangen mai-juni og september.

Tab. 1. Fylkesvis oversikt over godkjente Funn av damsnipe *Tringa stagnatilis* i Norge pr. nov. 2000 (Alf Tore Mjøs i brev).

Fylke	Ant.
Vestfold	5
Vest-Agder	1
Rogaland	2
Sør-Trøndelag	4
Nord-Trøndelag	3
Nordland	1

Biotopvalg

Hovedmengden av observasjonene i Nord-Europa er gjort under trekket april-juni og august-september, og da gjerne i brakkvannsområder eller ved våtmarksområder i innlandet. Arten unngår som regel rent saltvann og sees derfor svært sjeldent ved havstrender. Ingen lokalitet skiller seg således ut som den gitte plass for fylkets første damsnipe.

Fig.1. Geografisk spredning av funn av damsnipe *Tringa stagnatilis* i Norge.

Lyd

Lokker med *pjeu* eller *teu-teu-teu*, raskere og lysere enn gluttsnipe. Vanlig lyd dersom den skremmes opp er et høyt *yip* ofte raskt repetert, eller *plew* ikke ulikt gluttsnipe, men høyere og tynnere.

Artsbestemmelse av damsnipe

Damsnipene kan begynne trekket fra hekkeplassene tidlig, allerede begynnelsen av juli, og fugler i ren juvenil drakt er derfor ikke uvanlige å se i Vest-Europa tidlig på høsten. Arten myter også til vinterdrakt kort tid etter hekking, allerede august-september, slik at fugler på sensommeren for det meste har anlagt vinterdrakt, men det er ikke uvanlig at ungfugler kan beholde sin juvenile drakt langt utover høsten.

Fig. 2. Damsnipe *Tringa stagnatilis* i juvenil drakt. Merk kontrast mellom mørk overside og lys underside, mørk hodekalott, mørke øredekkere og lyst ansikt. Foto: Matti Sillanpää, Pori, V Finland 13.07.1993.

De juvenile fuglene kjennes igjen på sin mørke overside som står i sterk kontrast til den hvite undersiden. Brystet er hvitt og kun fint streket grått på siden i motsetning til juvenile gluttsniper som har streket frembryst. Mørk hodekalott, som tilspisser seg frem til nebbroten, og en flekk bak øyet, dannet av mørke øredekkere, skiller seg ut på et ellers så lyst hode. Lengden på den mørke tøylen varierer fra individ til individ, men når ofte ikke mer enn halvveis fra nebbroten til øyet. Dette forsterker inntrykket av lyst ansikt. Dekkfjærene på ryggen og vingene er mørk i grunnfargen. Disse dekkerne har smale, distinkte lyse fjærkanter og flekker. Beina er olivengrønne (Kapanen & Lindroos 1996).

Vinterdrakten er i felt nesten ensfarget lyst askegrå på oversiden med noe mørkere gråbrune små- og mellomdekkere. Underside er hvit med

grått anstrøk og noen ganger svakt mørk streket på sidene av nakken og bryst. Hodekalotten er ikke lenger så fremtredende. Den hvite pannen strekker seg bakover og går over i en kileformet overøystripen. Tøylen er også hvit. Dette gjør at hode blir blekere enn i juvenil drakt. Fortsatt forholdsvis tydelig flekk bak øyet.

Bein blek grågrønn eller gulgrønn sjelden mer gulaktig.

I sommerdrakt har artens oversiden en brungrå farge med tydelig mønstret svarte flekker og tverrvatring. Vingknoken som i vinterdrakt. Undersiden er hvit med hals og bryst distinkt stripet eller småprikket i svart, også på fremsiden. Nedre deler av bryst og flanker har velmarkerte svarte vinkler. Ansiktet er lyst, med bare svakt streket lys panne, overøystripen og øredekkere. Bein ofte mer gulbeige i hekkedrakt.

Fig. 3. Damsnipe *Tringa stagnatilis* i vinterdrakt. Merk mer ensfarget overside med mindre markere hodetegninger enn i juvenil drakt. Foto: Magnus Ullmann, Yemen 10.11.1997.

Fig. 4. Damsnipe (*Tringa stagnatilis*) i sommerdrakt. Merk overside med mørke flekker og tverrvatringer samt markert hals og bryst. Foto: Bo Petterson, Eilat.

Forvekslinger

Damsnipe er en påfallende langbeint og slank liten vader. Størrelsen ligger mellom grønnstilk og rødstilk, eller omtrent 2/3 av en gluttsnipe, som den også ligner i både fjærdrakt og beinfarge. Muligheten til forveksling med gluttsnipe er allikevel overdrevent siden damsnipe har en individuell karakter som minner mer om grønnstilk eller sotsnipe med sine lange hengslete bein, samt det lange rette nebbet.

I alle drakter er nebbet mørkt brunt til sort med opptil 1/3 grågrønt farget ved basis. Beina er grønnlige (kan være gulaktige eller orange på hekkende fugler). Proporsjonene er mer delikate med det lille hodet og den lange halsen. Damsnipe står også mer høyreist enn alle andre små til medium store tringa-vadere. Elegansen forsterkes dessuten av det nåltynne nebbet og de lange

spinkle beina. Den kjennes igjen i alle drakter på lyst ansikt og hvit kile som strekker seg fra gumpen til midt på ryggen. Oversiden er hovedsakelig grå til gråbrun, kraftig markert i sommerdrakt. Diffust hvitt øyenbryn og hvit befyering rundt nebbfestet er fremtredende i alle drakter. Lyst ansikt, spesielt utenom hekkedrakt. Mørkt område fra skuldre langs nedre kant av vinge til vingetupp er vanligvis tydelig hos fugler som raster.

I flukt har arten en viss likhet med en langbeint gluttsnipe i miniatyr, der damsnipe viser opp en grå til brunlig overside med mørke svingfjær. I hekkedrakt fremtrer tuppene på armsvingfjæra noe lysere enn resten av vingen. I vinterdrakt er den mørke hånden fremtredende. Undervingen og armhulefjær er for det meste hvite. Halen er

Fig. 5. Damsnipe (*Tringa stagnatilis*) i hekkedrakt. Merk kraftig tverrvatring på oversiden, mørke håndsvingfjær, lysere tupper på armsvingfjær og tydelig tverrvatret hale. Foto: Bo Petterson, Eilat.

hvit med velmarkerte grå og svarte tverrvatringer. En skarp hvit V strekker seg fra gumpen og langt opp på fremryggen. De generelt mørke vingene forsterker kontrasten av hvit gump og kile. Beina strekker seg langt på utsiden av halen, noe som resulterer i et enda slankere inntrykk av fuglen. Damsnipens flukt har en viss likhet med grønnstilken.

Damsnipene furasjerer på mudderflater eller ved stille vannansamlinger, ofte på dypt vann, slik at de lange beina ikke blir til hjelp ved bestemming. De plukker hovedsakelig føden fra vannoverflaten. Ved slike tilfeller bør det konsentreres om nebbfasong. Damsnipen som furasjerer på mer grunt vann beveger seg mer aktivt og setter av sted forter enn sine større slektninger.

Takk

En takk til Bo Petterson, Magnus Ullmann og Matti Sillanpää for utlån av bilder, samt Alf Tore Mjøs for oppdatering av norske funn.

Litteratur

- M. Kapanen & Lindroos, T. 1996. Marsh Sandpiper – its juvenile plumage and distribution. *Alula* 2/1996
- Cramp, S. & Simmons, K.E.L. 1983. *The birds of the Western Palearctic Vol. III.*